

Hargitai Lilla

Médiaoktatás és társadalmi tudatosság

Médiaoktatás és társadalmi tudatosság

Egy negyedikes kisfiú a fiam osztályából felvett és megvágott videó-üzenetben hívta meg barátait magához. Amikor ezt egy nagyvállalat vezetőjének elmeséltem, boldogan sóhajtott fel: „Gondolj bele, néhány év múlva ezek közül a srácok közül válogathatunk a munkaerőpiacon! Alig várom, hogy ők lehessenek a kollégáink!”

Általános iskolában nagyon sok gyermek ad kreatív választ egy feladatra, igaz, nem feltétlenül az előírtat. A válasz így hibás lesz a feladat klasszikus, elvárt megoldása szerint. Pedig amikor ugyanez a gyermek fiatal pályakezdőként belép a munkaerőpiacra, nagy eséllyel ő lesz előnyben. A munkaerőpiacon – mindannyian tudjuk – már más elvárások kerülnek előtérbe, például az „innováció, kreativitás és versenyképesség”. De ha ez így van, akkor miért nem ezekre készít fel az iskola?

1. Világunk kihívásai

A minket körülvevő világot a Time 2006-os címlapja (Person of the Year: You) jól fémjelzi.

Az információs társadalomban – feltételezzük – mindenki lehet alkotó, mindenki részt vesz, mindenki megoszt, mindenki tud. De vajon valóban így van ez? Ami a világban ma igazán téma, az nem a lokális egyenlőtlenség, hanem globális, civilizációs kihívásokkal való szembenézés. A nemzetközi globális paradigma legfőbb területei a demográfiai kihívások, a migráció, mobilitás, integrációs dilemmák, a jóléti rendszerek fenntarthatósága, a kulturális diverzitás, egyéni és kollektív identitás, a növekedés, a versenyképesség kérdései, az ageing, a generációs kihívások, a humán és természetes környezet összhangjának megteremtése/fenntartása. S persze a felismerés, hogy a gazdaság, a szociális és a természeti-fizikai környezet rendszere és ellentmondásai válságot eredményeznek.

2. Elvárások gyermekeinkkel szemben

- Mindannyian azt szeretnénk, ha a gyerekünk, mire felnőtt
- önálló probléma-megoldó, autonóm személyiséggé válna, aki képes egyedül boldogulni,
 - beilleszkedne a társadalomba,
 - szociálisan érzékeny, aktív állampolgár lenne,
 - tudna (anyanyelvén és más nyelveken) kommunikálni, önmagát kifejezni,
 - versenyképes tudásra, matematikai és digitális kompetenciára tenne szert,
 - kritikus gondolkodással, innovatív, kreatív szemlélettel állna a környező világhoz és magas fokú esztétikai érzékkel rendelkezne,
 - rugalmasan kezelné a változásokat,

- képes lenne hatékonyan, önállóan tanulni, élni, dolgozni, az idejét beosztani
- lenne kezdeményezőkézsége.

Hozzásegíti-e az iskola mindehhez?

3. Válságban vagyunk?

Pontosan ki és mi van válságban?

Gazdasági válság van. A civil emberek, a közszférában, az oktatásban dolgozók – nincsenek válságban. A célok, amelyek miatt pályájuk kezdetén a közszférát, az oktatást választották, és amelyek a civil társadalmat valamilyen jó ügyért működtetik – nem változtak. Az elhivatottságuk szintén töretlen.

A morális értékekben nincs válság, internalizálásukban viszont igen. Továbbra sem gondoljuk, hogy ölni vagy lopni szabad. Ám ha egy társadalomban mindenki rosszul cselekszik, a többség azt hiszi, ez az új rend, az új norma és eluralkodik a „rossz”.¹

A gazdasági válság során egyre többen foglalkoznak a jó és a rossz viszonyával a tudományos szférában is. A világon számos kutató vizsgálja, hogy ilyen helyzetekben kik azok, akik mégis ellenállnak? Akiknél a belső, morális parancs erősebb a konformitásra való törekvésnél? Philip Zimbardo amerikai pszichológus eddigi vizsgálatainak fókuszában például az állt, vajon milyen körülmények okolhatók azért, ha bizonyos helyzetekben a negatív tulajdonságaink jönnek elő? Most² azonban új kutatásba fogott, azt vizsgálván, ki az, aki a rosszat kiváltó helyzetekben is képes helyesen dönteni? Mi okozza, hogy „jó” marad?

Tomáš Sedláček, a neves közgazdász *A jó és a rossz közgazdaságtana* c. könyvében arra szólít fel, hogy dobjuk ki évszázadokon át uralkodó közgazdasági modelljeinket, mert azok sohasem számoltak az emberi humánnummal, a „jó” jelenlétével. Elliot Aronson szociálpszi-

¹ Tárki, 2009, Tóth-István György, Érték-kutatás eredményei

² <http://heroicimagination.org>

chológus pedig a részvétel fontosságára hívja fel a figyelmet: az aktív részvétel egy társadalmi ügy mellett a leghatékonyabb tanulási folyamatot eredményezi. (Vizsgálatai szerint a legaktívabban azok tartották meg a társadalmi célú kampányban népszerűsített viselkedésmintákat, akik maguk is részt vettek a kampányban!)

Mi az, amit másképp tesz a résztvevő személy? Odafigyel, meghallgat, szellemi szabadságát gyakorolja, a gondolat teremtő erejéből táplálkozik, a szeretet teremtő erejét tapasztalja meg, s megismeri a beleélés képességét, valamint az empátiát.

Mindezt csak úgy lehet megvalósítani, ha a kommunikáció interperszonális. Az oktatás-nevelés egyik legfontosabb színtere az iskola. A médiát be lehet vonni az oktatásba, de a legfontosabb a diák érzelmi involváltsága, az aktív részvétel a tanár-diák kapcsolat során, s mindez bevonódással valósítható meg.

A tananyag tehát valójában: az érzelmi involváltság, ez segít erkölcsösebbé válni. Ha ezt alkalmazzuk, úgy bizonyosan nem felejtjük el, mi is az oktatás-nevelés lényege, értelme! Nem a tényanyag átadása (a tények, mint tudjuk, társadalmi konstrukciók)!

4. Mi a szerepe, értelme az oktatásnak? Milyen helyet foglal el az adott társadalomban az oktatás?

Korea, Finnország, Dánia esetében jól látható, hogy ezekben az országokban prioritás, sőt a fejlődés záloga az oktatás.³

Magyarországon az oktatás helyzetére, az oktatásra fordított büdzséből és a politikai hangsúlyokból, körlevelekből, nyilatkozatokból, rendeletekből, törvényekből következtethetünk. Az alábbi három fő szándékot, célt azonosíthatjuk: „*a gyerekek többet tudjanak*” „*a gyerekek tudják azt, amit a Nat meghatároz*” (tudásanyag), „*a gyerekek legyenek jobbak, ne viselkedjenek rosszul*” (morál).

Ha ezek a prioritások, el kell gondolkoznunk, hogy az ilyen elvek mentén nevelt gyerekekből milyen felnőtt lesz? Kreatív, gondolkodó, boldog, cselekvő, aktív állampolgárok? Akik képesek a fenti globális kihívásokra egyéni válaszokat adni, bátran változtatni, problémát megoldani? Sajnos nem. Ez abból is jól látszik, hogy a pályakezdő fiatalok egyáltalán nem mernek vállalkozni, nem bíznak önmagukban és gyakran egyéni lehetőségeiket sem ismerik fel.

Felmerül az a kérdés is, hogy taníthatjuk-e a „tudást”? A morális fejlődés oktatásának te-repe olvasmányélményekben, történelmi példákon keresztül, és főképp a nevelésben jelenik meg. A tárgyi tudás ma már más módon beszerezhető, sőt, inkább más módon sajátítják el a diákok. Ki kell mondani, hogy a tanár szerepe a tárgyi tudás átadásában jelentősen visszaszorul. Cserébe a tanár szerepe más módon felértékelődik: a gondolkodást irányító referencia-személlyé válik. („Nézzük meg a csata színterét a neten. Esetleg a várat 3D-ben”).

Ha egy társadalomban nagyok az egyenlőtlenségek, az mindenkinek rossz.⁴ Az új világ azonban nem feltétlenül egyenlőbb. *A technológiai fejlődéssel párhuzamosan egy újfajta*

³ OECD Education at a Glance (Pillantás az oktatásra)
<http://www.oecd.org/edu/eag2013%20%28eng%29--FINAL%2020%20June%202013.pdf>

⁴ http://www.ted.com/talks/richard_wilkinson.html

egyenlőtlenség alakul ki: nő a digitális szakadék a diákok között, a digitális identitás eltér a személyes identitástól és ez zavarokat okozhat, a virtuális közösség kredálása esetleges, virtuális kirekesztettséghez is vezet stb.

5. Az oktatás

Ma már az autószerelő ki sem nyitja a motorházat. Egy lappal az ölében „szerel”. Hogyan tud az iskola megfelelni ennek a kihívásnak? Az oktatásban lassan, de fokozatosan átrendeződnek a szerepek: az informatika, a nyelvek, a kommunikáció prioritást kapnak. Az oktatás – ma még inkább, mint korábban bármikor a történelemben – a fejlődés, az *innováció* záloga. Kis nemzeteknél különösképpen így van ez.

Kiemelt szerepet kap az interdiszciplinaritás, az egyik tudományágban tapasztalt törvényszerűségek gyakran különös módon igazak egy másik diszciplínában is. Miután az oktatás biztosítja a fejlődést, ezért bármilyen életkorban, bármikor bárki továbbtanulhat (életosztig tartó tanulásra nyílik lehetőség). Az elméleti-technikai tudás helyett az önálló alkotás, gondolkodás kerül előtérbe. Az önálló alkotás alapja pedig a *kreativitás*. A kreativitás szabadság, az önállóság élményének megélése. Éppen ezért a kiskorúak oktatásában a kompetenciák, a megoldó-képesség, lényeglátás kialakítása a legfontosabb feladat.

A „végzettség” szó jelentősége az oktatásban csökken: a tanulás ugyanis folyamatossá válik, nincs „vége”, hozzáférhető bármelyik életszakaszban.

6. A médiaoktatás

A média nem pusztán tantárgy. A média eszköz, a média átszövi az életünket.

Az oktatásban felhasznált eszközök, mint a játék, az infográfika, a kép, vagy a mozgókép mind hozzásegítenek az alábbi fontos képességek fejlesztéséhez:

1. látás (érzékelés, észlelés, megfigyelés),
2. forma- és térhasználat a művészetek alkalmazásával,
3. a minket körülvevő és felhasznált anyagok fizikai és esztétikai karakterének alakíthatósága, szerepe a kifejezésben, a megismerés,
4. közéleti tájékozottság,
5. társadalom-, ember és természetismeret tapasztalati úton,
6. esztétikai érzék, szociális érzékenység: morális vonatkozások.

7. A jövő

Kulcskérdés tehát: „tudunk-e élni a lehetőségekkel?”

A kulcskérdésre válasz a kompetenciában rejlik. Milyen a vizuális és verbális tudásunk? Mennyire birtokoljuk az alábbi, úgynevezett „puha” képességeket: 1. csapatmunka, 2. kommunikáció, 3. megegyezésre törekvés képessége, 4. könnyedség, 5. eredetiség, 6. újrafogalmazás képessége, 7. problémaérzékenység, 8. kidolgozottság, 9. két- vagy többértelműség meglátása, 10. nyitottság, 11. frusztrációtűrés, 12. új élmények szerzésének igénye (részvétel

igénye), 13. divergens gondolkodás, 14. kockázatvállalás, 15. saját meggyőződés vállalása (személyesség), 16. motiváció, 17. empátia.

Az eredmény a változó világhoz és elvárásaihoz való alkalmazkodás képessége. Ezek a kompetenciák garantálják a leendő munkavállaló számára a **rugalmasságot** és a **beilleszkedést**. Érték: ha a jelen problémákra releváns választ adunk a világnak.

Autonóm gyerek és felnőtt jelenik meg: a történelemben először a gyerekek tudnak többet. A veszélyek felismerése, a tudatos médiafogyasztás kialakítása aktuálisabb, mint valaha. A felnőttek (szülők, pedagógusok) felelőssége óriási. Éppen ezért a Médiaunió Alapítvány 2014-es társadalmi célú kampányának témája a felelős médiahasználat.

A 2014-re tervezett társadalmi célú kampány elsődleges célja a kiskorúak, fiatalok és szüleiük figyelmének felhívása a tudatos és felelős médiahasználatra. A Médiaunió Kuratóriuma bíz abban, hogy a szülőket, pedagógusokat is sikerül majd megszólítani, hiszen olyan ügyet választottak, amely az egész társadalmat érinti.

